

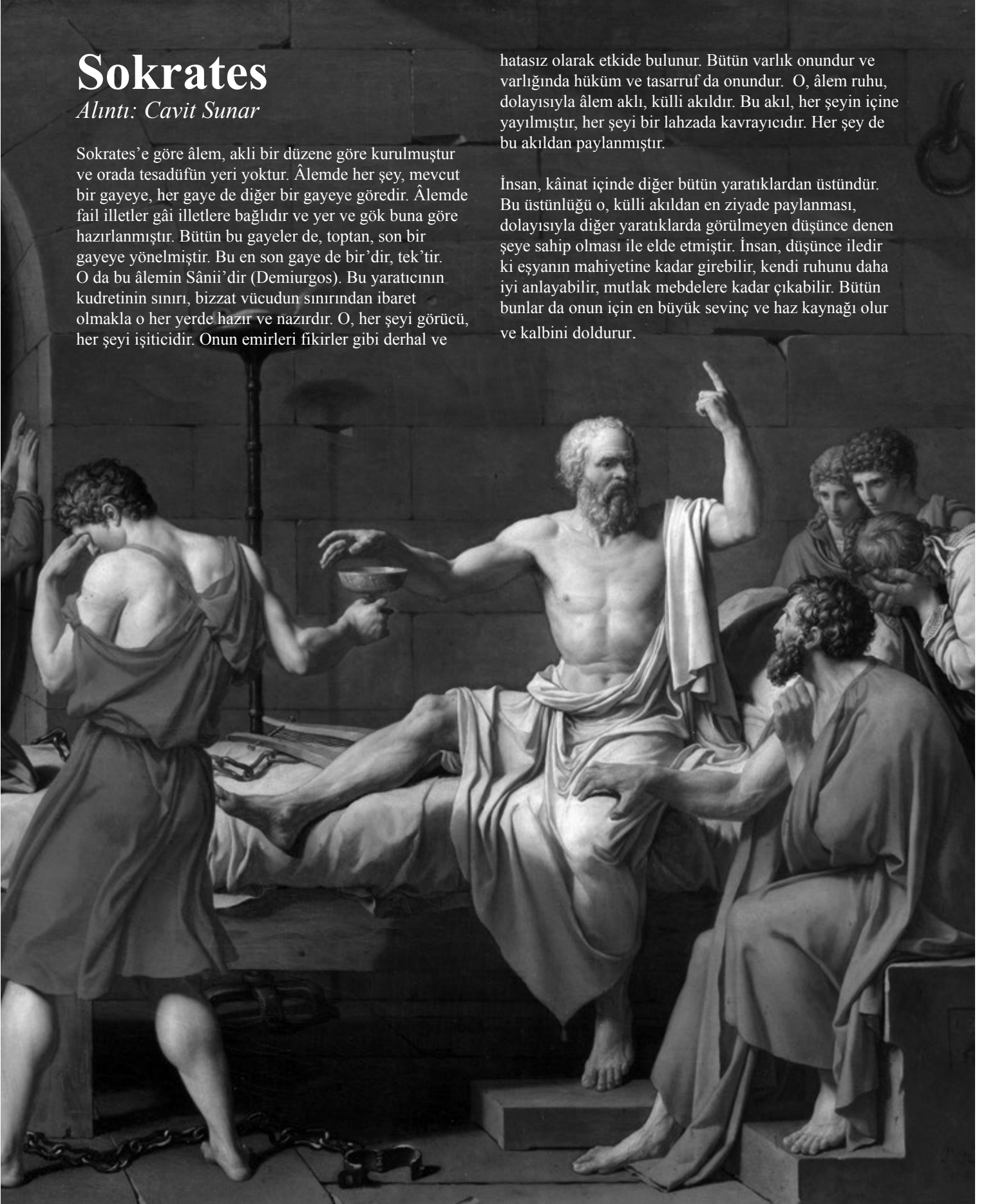
Sokrates

Alıntı: Cavit Sunar

Sokrates'e göre âlem, akli bir düzene göre kurulmuştur ve orada tesadüfün yeri yoktur. Âlemde her şey, mevcut bir gayeye, her gaye de diğer bir gayeye göredir. Âlemde fail illetler gâi illetlere bağlıdır ve yer ve gök buna göre hazırlanmıştır. Bütün bu gayeler de, toptan, son bir gayeye yönelmiştir. Bu en son gaye de bir'dir, tek'tir. O da bu âlemin Sâniî'dir (Demiurgos). Bu yaratıcının kudretinin sınırı, bizzat vücudun sınırından ibaret olmakla o her yerde hazır ve nazırdır. O, her şeyi görücü, her şeyi işitcidir. Onun emirleri fikirler gibi derhal ve

hatasız olarak etkide bulunur. Bütün varlık onundur ve varlığında hüküm ve tasarruf da onundur. O, âlem ruhu, dolayısıyla âlem akli, külli akıldır. Bu akıl, her şeyin içine yayılmıştır, her şeyi bir lahza kavrayıcıdır. Her şey de bu akıldan paylanmıştır.

İnsan, kâinat içinde diğer bütün yaratıklardan üstündür. Bu üstünlüğü o, külli akıldan en ziyade paylanması, dolayısıyla diğer yaratıklarda görülmeyen düşünce denen şeye sahip olması ile elde etmiştir. İnsan, düşünce iledir ki eşyanın mahiyetine kadar girebilir, kendi ruhunu daha iyi anlayabilir, mutlak mebdelere kadar çıkabilir. Bütün bunlar da onun için en büyük sevinç ve haz kaynağı olur ve kalbini doldurur.

Teknoloji bilim mi?

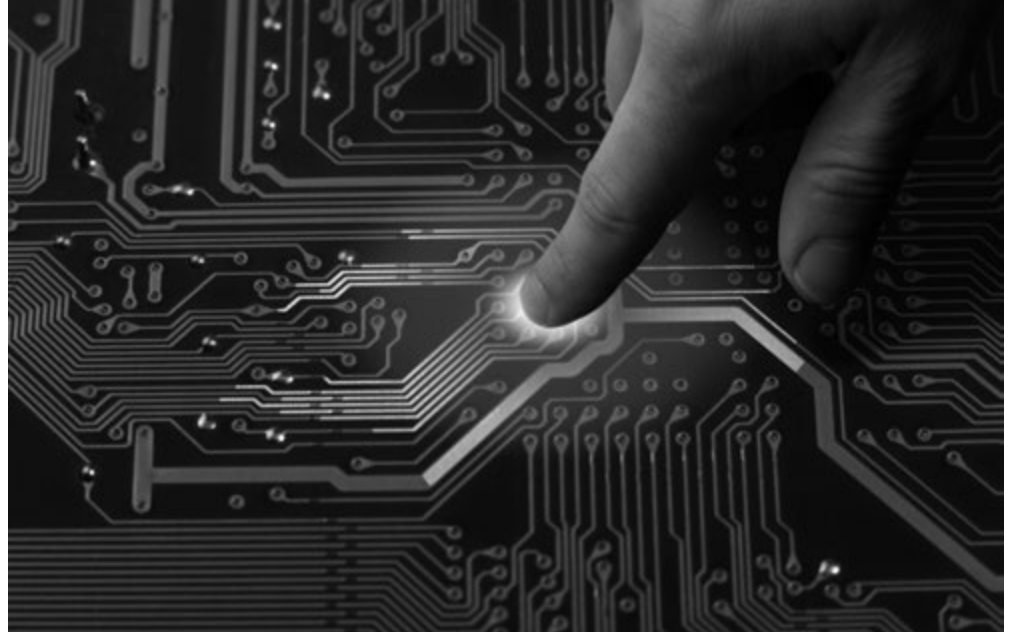
Ahmet Kip

“Evrin gerçeği eğitim programlarından çıkartılıyor. Bütün toplumlarda mistik ve bilim dışı düşünceye olan ilgi arttı. Oysa modern toplumlar bilimin keşfettiği zenginlikleri ve güçleri çoktan kabul ettiler; fakat bilimin en derin mesajını dinlemediler: “[Modern toplumlar] Bilim’e borçlu olduğu tüm zenginliklerin keyfini sürerken, toplumlarımız bilimin kendisi tarafından kökten çürütülmüş değer sistemlerini yaşamaya ve öğretmeye devam etmekte.” Modern toplumdaki bu ikiyüzlülüğe dikkat çeken Monod’ya göre insanlar bir yandan bilimin sağladığı bütün olanakları kullanırken, öte yandan bilimden çıkan mantıksal sonucu, maddenin kendiliğinden rastlantısal macerasının getirdiği sonucu, özetle bu evrenin bizim için tasarlanmadığı sonucunu kabul etmek istemiyorlar. Bilimin bu soğuk katılığı onları rahatsız ediyor. İnsanlar “inanmak” istiyorlar; hayatlarının bir anlamı olması gereğine olan inanç insanları rahatlatıyor.”

Yukarıdaki paragraf, Jacques Monod’nun *Rastlantı ve Zorunluluk* adlı kitabının yeniden basımı için yazılan önsözden alıntı (taslağını gördüm, baskı öncesi ufak tefek değişiklikler olmuştur muhtemel, ama temel savın değiştiğini hiç sanmıyorum). İster istemez şu soruyu getiriyor akla: Teknoloji bilim mi?

Çok kestirmeden cevaplamak gerekirse; herhangi bir bilimsel bulgunun insan kullanımına nasıl ve hangi formda sokulacağı, hatta kullanıma sokulup sokulmayacağı, ideolojik bir karardır. Bugün bu kararları kapitalist ideoloji veriyor. Tabii ki elektromanyetizma olarak tanımladığımız doğa olayı tespit edilmiş olmasaydı bugün, örneğin cep telefonu hayatımızda olmazdı. Ama sermayeci güçler işin ucunda büyük bir kazanç öngörmeseydi, cep telefonu denen icat kâğıt üzerinde bir karalama olarak kalabilirdi ve hayatımızda hiç olmayabilirdi. İşte bu kararın ideolojik olduğunu söylüyorum, başka bir şey değil.

Şimdi düşünceyi biraz daha ileriye götürüp argümanın ileri sürülen tezle tutarlılığı açısından maddi temellerden de sapmadan, bilimle teknoloji arasındaki farkı; bir de keşif ve icat arasındaki fark üzerinden ele alalım. Eğer varoluş, Saffet Murat Tura’nın *Madde ve Mana*’sında ileri sürüldüğü gibi öznesiz bir süreçse, insan edimlerini de bu perspektiften değerlendirirsek, doğada zaten var olanı tespit edip açıklamakla, bu açıklamadan hareket edip doğada olmayan bir nesneyi üretmek arasında köklü bir fark var. Öznesiz süreç perspektifinden konuşursak, örneğin elektromanyetizma denen doğa olayı, yine

bir doğa olayı olarak kabul ettiğimiz bilinç üzerinden kendini açık etmiştir diyebiliriz. Yine S. M. Tura’nın deyiimiyle burada ruhlarla-muhlarla karşılaşmadığımız gibi, adına keşif diyebileceğimiz bu insan ediminde, insana özel bir statü tanyacak istisnai bir duruma da tanık olmadık. Elektromanyetizma denen doğa olayı da, bilinç denen doğa olayı da zaten vardı. Belirli bir zaman diliminde bu iki doğa olayı arasında bir korelasyon oldu demek doğru mudur bilemiyorum ama, aklım yettiği kadarıyla böyle bir tanımlama yapacağım. Bilim dediğimiz şey böyle bir şey olmalı. Zaten var olan, bilince terfi etti, bilgi oldu. Hafife aldığım gibi bir duygu çıkmasın. Sadece, merakın, rasyonel düşünmenin, deneyle delillendirmenin, tüm bunların fiziksel olaylar olduğunu söylüyorum; öznesiz süreç tezi esasında tabii.

Gelelim icat meselesine. İcat da özünde, imajinasyon diyebileceğimiz bir beyin olayıyla ilgili. İmajinasyonun türetici dilsellik ile ilgisi filan gibi konulara hiç girmeyeceğim; konu, meraklıları için malumdur sanırım. Ancak insan, bu yetisiyle doğayı dönüştürür. Natüralist-materyalist bir perspektiften; doğa, imajinasyon denen bir beyin olayı üzerinden kendini dönüştürür denebilir. Örneğin; buğdaydan ekmeğe, çamurdan çanak çömleğe ya da ne bileyim, taştan meskene, ağaçtan mobilyaya dönüşür. Sonuç olarak yine bir doğa olayıyla karşı karşıyayız diyebiliriz, ancak niteliği farklı. Zira bu dönüşüm insanı doğa karşısında etken bir duruma getirir. Daha da önemlisi, ereği belirlenmiş dönüşümlerdir bunlar. Evrenin çeşitli yerlerinde nükleer patlamalar oluyor. Bu patlamaların bir ereği olduğunu söylemek mümkün değil. Ama atom bombası vasıtasıyla oluşan nükleer patlamanın ereği önceden bellidir (Alman siyaset bilimci Hannah Arendt’in “iş” diye tanımladığı kavramı andıran bir şeyden söz ediyorum; ancak farklı bir bağlamda. Söz konusu dönüşümü/üretimi, imajinasyon dediğimiz beyin olayıyla

ilişkilendiriyorum.).

Şimdi; bu iki doğa olayından ilkinin doğanın kendini açıklaması, ikincisine doğanın kendini dönüştürmesi diyelim. İkisi de bilinç üzerinden oluyor. Biri var olanı ama bilinmeyen ortaya çıkarıyor, diğeri var olanı daha önce olmayan bir şeye dönüştürüyor. Öznesiz süreç esasında konuşuyorum yine. Ya da şöyle diyebiliriz: Biri ilkeyi belirliyor, diğeri bu ilkeyi kullanarak doğayı dönüştürüyor. İdeoloji dediğimiz şey bu dönüşümün bizatihi kendisi aslında (aşağıdaki alıntıda Arendt’in “yapay dünya” dediği şey yani). Ideologia, doğada verili olmayan esasında ve zihinde olana dair fikriyat demek. Yani bir başka deyişle imgelemde oluşana dair fikriyat... Tabii bu benim anlayışım. De Tracy’nin verdiği anlam itibarıyla ideoloji, fikirlerin nesnel temelini araştıran ilim demek (Logia’nın türediği logos sözcüğü aslen fikriyat demek; ilim ya da bilim değil. Yazık ki Grek philosophia’sındaki anlamını çeşitli nedenlerle yitirmişti.). Tabii ideologia’nın anlamı zaman içinde değişti, Alman felsefe okulu içinde negatif bir anlam yüklendi. Marksist perspektiften ideoloji, kabaca anlamıyla yanlış bilinç demek. Marx; yanlış bilgi olarak ideolojinin karşısına, doğru bilginin kaynağı olarak bilimi koyar. Ben ise burada, doğruluğunu yanlışlığını tartışma konusu yapmadan gündelik-yerleşik kullanımından hareketle bir anlayış geliştirmeye çalışıyorum. Zeynep Gambetti’nin *Marx ve Arendt: Emek, iş, eylem üzerinden üç siyaset biçimi* başlıklı çalışmasından bir alıntı yapacağım burada:

“İş sayesinde doğadan kopan insan, kendi yapay dünyasının üreticisi ve üretim faaliyetinin gerçek öznesidir. Yaşamsal-biyolojik zorunluluk yüzünden harcanan emeğin aksine iş, insanı doğadan özgürleştirir ve “özneleştirir”. Doğanın insan tarafından evcilleştirilmesi, insanın doğadan uzaklaşmasına bağlıdır. İnsan doğaya ancak bu şekilde hâkim olabilir. Ama

daha da önemlisi, insan yaratıcılığında bahsetmek iş sayesinde mümkün olur.”

Kendi yorumuma geri dönersem; doğada olmayan, ama imgelemede olan, sadece icada atfedilebilecek bir durum değil şüphesiz. Bilimsel teori de imgelemededir başlangıçta. Ancak bilimsel etkinlik kökene (buna bağlı olarak da çoğu zaman geçmişe) yönelikken, icada ilişkin imgelem her zaman geleceğe yöneliktir. Bir başka ifadeyle bilim, tanık olunan gerçeklikten *theoria*'ya; icat, *theoria*'dan yeni bir gerçekliğe yönelmiştir. İcada aracı olan imajinasyon, doğada daha önce olmayan bir nesne tasarlar ve bunu gerçekleştirir (Bu anlamda ideoloji de şimdiye ya da geçmişe dair değil; geleceğe dairdir. Hegel diyalektiğindeki “ereksel neden” bahsi konunun anlaşılması açısından ziyadesiyle önemli kanaatimce.). İcatlar üretim ilişkilerini yeniden belirlerken, bir yandan da geleceği tasarlar; yeni yaşam biçimlerini, yeni toplumsal ilişkileri mümkün kılar. Öznesiz süreç perspektifinden, örneğin; bu maddi dönüşüm sadece cep telefonu olarak ortaya çıkmaz, *Zeitgeist* olarak ya da toplumsal ilişkiler olarak da belirir. Dolayısıyla, başlangıçta savduğum görüşün hilafına diyebilirim ki (geleneksel anlayış içinde yazdım o satırları) adına ideoloji dediğimiz şey aslen bu dönüşümlerdir ki, bu durumda teknolojinin bizatihi kendisi de ideolojidir (Teknoloji sözcüğüyle kast ettiğimiz şeyin aslı Almanca'da *Technik*. Grek dilinde ise *techne* “iş, beceri, ustalık” ve *logia* “bilme” sözcüklerinden türetme. Grek dilinde “iş” aynı Arendt'in anladığı anlamda kullanılıyor ve çoğu zaman bugünkü anlayışımızdaki “sanat” sözcüğüne karşılık geliyor. *Technologia*, yaratıcı işin ilmi, fikriyatı oluyor aslında.).

Cep telefonunun ardındaki ana fikir nedir mesela? “Birtakım elektronik devreleri birbirine öyle bağlayalım ki, elektromanyetik sinyaller gönderip alabilsin, bunlar da sese dönüştürülebilsin” mi? Hiç sanmıyorum. Ana fikir şudur: İnsanlar herhangi bir mekâna bağımlı kalmadan iletişim kurabilirler. Adı üzerinde: Mobile technologies deniyor bu kategoriye. Bu hayal tarih boyunca vardı; yani ana fikir elektromanyetik dalganın tespitinden çok öncelere, taa arkaik dönem mitlerine kadar uzanır. Bu basbayağı ideoloji aslında; Fikriyle ve cismiyle ideoloji. Sanayi devriminin müsebbibi olan makineler de öyleydi. Kapitalist ideoloji makineleşmeyle birlikte, yani üretim teknolojilerindeki dönüşümle koşut gelişmiştir. Avrupa'da endüstri devrimi öncesinde de bir işçi sınıfı vardı, ama tanımlanmış bir işçi sınıfı ve bunu takip eden sınıf bilinci kavramları endüstri devriminin ardından geldi. Kapitalist ideolojinin tanımı da böyle mümkün oldu. Yani başlangıçta tanımlı bir kapitalist ideoloji vardı da

kapitalist sistem bunun üzerine kuruldu diyemeyiz. Buhar makinesinin icadıyla başlayan makineleşmenin, kol gücüne dayalı “iş”i diskalifiye etmesiyle başlayan dönüşümün etkileri, özellikle 20. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren teknoloji olarak karşımıza çıktı; yani sistemin ideolojisi. Teknoloji, düşünme ve yaşama biçimini de beraberinde getiren dönüştürücü bir yaratıcı edimdir. Kendi yapay dünyasını kurarak bizi doğal gerçekliğimize yabancılaştırır. Daha yakın döneme geldiğimizde, örneğin; dijital teknolojinin yaşamı ne denli değiştirdiğine bakarsak, aslında bizi çevreleyen şeyin teknoloji değil ideoloji olduğunu, elimizdeki

cep telefonunun ya da bilgisayarın nasıl yeni bir dil, yeni bir düşünme biçimi, yeni bir evren algısı oluşturmaya aracı olduğunu görürüz. Ya da iyice temele inelim. İnsanın alet yapma yetisi (yani amiyane tabiriyle zekâ) bir doğa olayıdır. Yapılan her alet (icat) insanın doğayı dönüştürmesi demektir ki bu da aynı zamanda bilincin dönüşmesidir. Bilinç üzerinden meydana gelen her maddi dönüşüm, beraberinde bir gelecek tasarımı getirir. Bilinç de tasarladığı şeyle birlikte değişir.

İnsanın tanımı John Searle'ün ele aldığı gibi sadece *bilimsel, özgür, düşünen, akıllı* türünden öğelere indirgenirse, önemli bir becerisi iskanlanmış olur: Yaratıcı düşünme, doğayı dönüştürme gibi etken nitelikleri göz önünde bulundurulursa insanın, doğanın rastlantısal bir parçası olduğu tezi, en azından benim gözümde biraz itibarını yitiriyor. İmajinasyon – kabul, bir beyin olayıdır – ancak, dönüştürücü bir etkisi vardır. Doğa bizim bilincimiz ve emeğimiz (Arendt'in tanımıyla “iş”imiz) üzerinden kendini dönüştürüyor diyebiliriz demesine de, burada anomik bir işleyiş yok mu? Cep telefonu, televizyon, nükleer santral gibi

kompleks yapılara dönüşmüş maddeye bu evrende ne gerek var? Üstelik bunların hepsi de bizim kontrolümüzde.

Monod'un asıl tezini gözden kaçırdığım sanılmasın, sadece tartışmasız bir hakikat gibi kabullenmeden önce biraz daha etraflı düşünmeyi yeğliyorum. Dünya bizim için tasarlanmadı belki, ama onu tanımladığımız hali bizim ürünümüzdür. Ya da şöyle de diyebiliriz: Mahiyetini bilmediğimiz maddi yapı, bizim bilincimiz üzerinden bu dünya gibi. Kendisi olarak ne olduğunu bilemediğimize göre, bildiğimiz halinin “bizim için” olduğunu söyleyeceğim.

Yazının başında da belirttiğim gibi, Monod'un tezi karşı tutarlı bir görüş oluşturabilmek için materyalist temellerden sapmamaya çalıştım. Aslında şunları da söylemek isterdim: Belki de insanın hakikatini biyolojik kökeninde değil, tarih boyunca oluşturmaya çalıştığı “yapay” dünyasında, yani kendisiyle ilgili kurguladığı gelecek tasarımında aramalı. Belki de hakikat kökene dönük rasyonel bir açıklama değil, geleceğe dönük bir imgelemdir. Arendt'in “yapay” diye tanımladığı dünya, belki de türümüzün yegâne hakikatidir. Ha bir de, cep telefonu, nükleer santral filan gibi uyduruk icatlardan değil; daha büyük icatlardan söz etmek isterdim. Ama yeri ve zamanı değil, ayrıca gönlüm de yok.

Bu yazıyı; modern insanın, bir yandan bilimin olanaklarından yaralanırken, diğer yandan bilim tarafından çürütülmüş inançlara saplanmasını eleştiren görüşlerden hareketle yazdım. Üniversite yıllarımdan beri zihnimde dönüp dolaşan bir düşünceyi de yazıya aktarmış oldum bu vesileyle.

Doğa bilimlerini nesnel bilginin yegâne zemini kabul eden felsefi görüşler, kaçınılmaz olarak materyalisttir. Öte yandan “nesnellik”, felsefenin büyük sorunlarından biridir. Bu yazının maksadı, günümüzdeki nesnellik kavramının geçerliliğini tartışmak değil. Aksine; özellikle de bu nesnellığe tutunarak, modern insanın ikiyüzlülüğüne yöneltilen eleştirilerin ne kadar dar bir perspektiften yapıldığını gösterebilmek. Sıkça gözleyebildiğim kadarıyla bilim insanları, insani yaşantıyı (değerleri, alışkanlıkları, inançları, toplumsal refleksleri, hatta kültürleri) eleştirirken, ama kavramlara, ama eleştirdikleri konuların derinlemesine bir anlayışına sahip olmadıklarından olsa gerek, militanca bir üsluba tamah ediyorlar. Oysa gerçek anlamda nesnellik, perspektifsiz kalabilmek demek. Bu da, eleştirilen şeyin derinlemesine anlaşılmasını gerektiriyor. Kısacası, biraz da usule itirazım var.

ahmetkip@gmail.com
http://paragraflar.com/

Renk Felsefesi

Turgut Özgüney

Işık dış dünyanın ihtişamını ortaya çıkarır. Oradaki en muhteşem şeydir. Güzellik verir, güzelliği ortaya çıkarır. Ama kendisi en güzeldir. Analizcidir. Hakikati söyleyen hileleri açığa çıkarandır. Çünkü her şeyi olduğu gibi gösterir. Onun sonsuz ışınları, evrenin ölçülerini gösterir. Katrilyonlarca yıl uzaktaki yıldızlardan teleskoplarımıza akar. Bir yandan da algılanamaz ölçüde küçük nesnelere nüfuz eder ve mikroskop aracılığıyla çıplak gözle görülebilen elli milyon kez daha küçük nesnelere ortaya çıkarır. Tıpkı diğer ince güçler gibi o da mucizevi bir yumuşaklıkla hareket eder, ama her şeye nüfuz edecek kadar güçlüdür. Onun canlandırıcı etkisi olmadan bitki, hayvan ve insan hayatı yeryüzünden anında silinir ve her şey yok olur. O halde bu harika ışık ilkesini ve potansiyelini, onu oluşturan renkleri tefekkür etmemiz yerinde olur. Çünkü onun içsel yasalarına ne kadar derinden nüfuz edebilirsek insanlığı canlandıracak, artıracak, sevinecek, iyileştirecek olan gücünü o kadar önümüze serecektir.

Işık hayatın temel fiziksel tezahürü olup bütün yaratılışı kendi nuruyla boyadığına göre, onun ilâhi tözünün latif doğasını kısmen de olsa anlamak çok önemlidir. Bizim ışık dediğimiz şey, aslında optik sinir üzerinde belli tepkilere neden olan belli bir titreşim oranıdır. Çok az insan duyu algılarının sınırlandırıcı duvarları içinde yaşadığının bilincindedir. Evrende şimdiye

kadar herhangi bir insanın gördüğünden fazla ışık olduğu gibi, hiçbir optik aletin yakalayamayacağı bilinmeyen ışık formları da mevcuttur. Evrende görülemez sayısız renk, işitilemez sayısız ses, koklanamaz sayısız koku, tadılamaz sayısız tat vardır. İnsanın içindeki duyu algı merkezleri, evreni oluşturan daha latif titreşim oranlarına tepki verecek ölçüde gelişmiş olmadığı için, hakkında hiçbir şey bilmediği duyular üstü bir evrenle çevrilmiştir. Hem gelişmiş hem de gelişmemiş toplumlarda renk, dini ve felsefi öğretileri ifade etmenin doğal dili olarak kabul edilmiştir.

Herodot'un bahsettiği kadim Ecbatana şehri ve onun yedi gezegene göre renklendirilmiş yedi duvarı, Persli Magi'nin sahip olduğu bilgiyi ifşa ediyordu. Borsippa'daki tanrı Nebo'nun astronomi kulesi meşhur Zigurat yedi büyük basamak halinde yükselir ve her basamak bir gezegensel renge boyanmıştır. Babililer yedi yaratıcı tanrı veya Erk ile ilişkisi içinde yedi tayfı biliyorlardı. Hindistan'da Moğol imparatorlarından birinin yaptırdığı çeşme yedi kattan oluşuyordu. Su her kattan aşağı özel olarak o iş için hazırlanmış kanallardan aşağı iniyor, her katta rengini değiştiriyor ve sırasıyla ışığın her tayfını takip ediyordu. Tibet'te renkler sanatçılar tarafından çeşitli ruh hallerini ifade etmek için kullanılır. Tibet mitolojisinde beyaz ve sarı beniz genellikle ılımlı ruh hallerini, kırmızı, mavi ve siyah beniz ateşli halleri gösterir. Bazen açık mavi, gökyüzünü gösterdiği için semavî anlamına da gelir. Genellikle tanrılar beyaz, cinler kırmızı ve iblisler tıpkı Avrupa'daki kardeşleri gibi siyah resmedilir.

Platon, Menon adlı diyalogunda Sokrates vasıtasıyla rengi "görme ve duyuya oranla algılanan bir form taşması" diye tanımlar. Theaetetus diyalogunda konu hakkında daha etraflıca bir fikir yürütür: "Az önce kabul ettiğimiz ilkedan hiçbir şeyin kendi kendine dayanarak mevcut olmadığı ilkesinden hareket edelim. O zaman her rengin beyaz, siyah ve diğer bütün renklerin gözün belli bir hareketle buluşmasından kaynaklandığını, her rengin maddesi dediğimiz şeyin göz ile nesne arasında geçen bir şey olduğunu ve alıcıya göre değiştiğini görürüz. Yoksa çeşitli renklerin her hayvana örneğin bir köpeğe tıpkı sana görüldüğü gibi görüldüğüne mi inanıyorsun?"

Evrensel kuvvetlerin ve süreçlerin en büyük sembolü olan Pythagoras'çı Detraktis'te, renk ve müzikle ilgili Grek teorilerinin de kapsandığını görürüz. İlk üç nokta beyaz ışığın güçlü doğasını gösterir ki, o beyaz ışık kendi potansiyelinde tüm renkleri ve sesleri içerir. Geri kalan yedi nokta tayfın renkleri ve müziğin notalarıdır. Renkler ve notalar, ilk sebepten sudur ederek evreni kuran aktif yaratıcı kuvvetlerdir.

Yedi iki gruba ayrılır: Detraktis'te gösterildiği gibi, birincisi üç erkten, ikincisi dört erkten oluşur. Daha yüksekte olan grup, yani üçlü grup yaratılmış evrenin spiritüel doğasıdır. Aşağı dörtlü grup ise akıl dışı küreyi, yani aşağı âlemi gösterir.

Gizem okullarında yedi logi veya yaratıcı efendiler, ebedi olanın ağzından çıkan kuvvet ışınları olarak gösterilir. Bu tasvir, tayfın yüce tanrının beyaz ışığından çıktığını gösterir. Aşağı kürelerin yedi yaratıcı

kuvvetine Museviler “Elohim” derler. Mısırlılar ise onlara “İnşaatçılar” derler ve ellerinde evreni ilksel tözünden yontmak için kullandıkları uzun palalarla tasvir edilirler. Gezegenlere tapınma Tanrı'nın yedi yaratıcı niteliğini kozmik cisimleşmeleri olarak kabul edilmesine dayanır. Gezegenlerin efendileri güneşin bedeninde ikamet eder gibi tasvir edilmişlerdir. Çünkü güneşin gerçek doğası beyaz ışığa benzer ve tezahür ettirdiği bütün tonların tohumlarına ve renklerin potansiyellerine sahiptir. Gezegenlerin, renklerin ve müzikal notaların karşılıklı ilişkilerini ortaya koyan birçok gelişigüzel sınıflandırma mevcuttur. En tatmin edici sistem “oktav yasası”na dayanan sistemdir. İtirme duyusunun kapsamı görme duyusunun alanından daha geniştir. Çünkü kulak dokuz ile on bir oktav sesi fark edebilirken, göz yedi temel renk tonunu tanımakla sınırlıdır. Kırmızı kromatik cetvelde en düşük renk tonu olarak konumlandırıldığında ilk nota olan “do” notasına karşılık gelir. Turuncu “re” notasına sarı “mi” notasına, yeşil “fa” notasına, mavi “sol” notasına, mor “la” notasına, eflatun “si” notasına karşılık gelir. Sekizinci nota ise yüksek oktav kırmızı olmalıdır. Yukarıdaki eşleştirmenin doğruluğu iki çarpıcı olguyla kanıtlanmıştır. 1- Müzik skalasının üç temel notası, 1. 3. ve 5. üç temel renge kırmızı, sarı ve maviye karşılık gelir.

Edwin D. Babbitt, *The Principles of Light and Color* adlı eserinde renk ve müzik skalalarının birbirine karşılık geldiğini doğrulamaktadır. Tıpkı “C” nin kaba hava dalgalarıyla yapılmış olup müzikal skalanın en altında olması gibi, kırmızı da kromatik skalanın en altındadır ve en kaba eter dalgalarından oluşmuştur. Müzikal nota “B”nin “skalanın 7. notasının” skalanın aşağı ucunda bulunan “C” notası 24 titreşimine karşılık 45 veya “C”nin yarı katı fazla titreşim gerektirirken uç morda saniyede 300 trilyon eter titreşim gerektirir. Oysa uç kırmızı sadece 450 trilyon gerektirir. Bu da yine yarım kat fazladır. Nasıl bir müzikal oktav bitip öteki başladığında aynı notayı çıkarmak için ilk oktavda kullanılan titreşimin iki katı gerektiriyorsa, gözün görebildiği renk skalası mor da bitince, gözle görülemez renklerden oluşan sonraki oktavdaki her renk, 1. oktavdakine göre 2 kat titreşim gerektirecek, aynı yasaya boyun eğecektir.

Renkler Zodyak'ın 12 burcuna bölündükleri vakit bir tekerleğin okları olarak düzenlenmişlerdir. Koç'a kızıl, boğa'ya kırmızı-

turuncu, ikizler'e tam turuncu, yengeç'e, yeşil, aslan'a sarı, başak'a sarımsı yeşil, terazi'ye tam yeşil, akrep'e yeşil-mavi, yay'a tam mavi, oğlak'a mavi-mor, kova'ya mor ve balık'a mor-kızıl verilmiştir.

H.P. Balavatsky Doğu ezoterik felsefesini açıklarken renkleri insanın yedili yapısı ve maddenin yedi haliyle şu şekilde ilişkilendirir:

Renkler insandaki ilke maddi hali:
Mor: Çay a, yani eterik duble – eter, esir.
Leylak: Yüksek manas yani spiritüel akıl – hava denilen kritik hal.
Mavi: Aurik zaef, buhar veya buğu.
Yeşil: Aşağı manas, hayvani can – kritik hal.
Sarı: Buddhi, yani Spiritüel ruh – su.
Turuncu: Prana yani hayat ilkesi – kritik hal.
Kırmızı: Kama Rupa, yani hayvani – Buz hayatın tahtı.

Tayfın renklerinin ve oktavin müzik notalarının bu düzenlemesi uygun tonları ve renk benzeyişlerini korumak için gezegenleri farklı bir şekilde gruplandırılması gerekmektedir. Böylece “Do” Mars olur. “Re” Güneş, “Mi” Merkür, “Fa” Satürn, “Sol” Jüpiter, “La” Venüs, “Si” Ay ‘dır.

Kaynakça:

Manly P. Hall – Tüm Çağların Gizli Öğretileri.

turgutozguney@yahoo.com.tr

Fikirler

Hülâsa insanları istediği gibi kullanan kuvvet; fikirler ve bu fikirleri şekillendirip yayan kimselerdir. Fikrin hassâsı da; hiçbir itirazın bozamayacağı mutlak bir şekilde kendini kabul ettirmektir, bu ise; fikrin yavaş yavaş duygulara dönüşerek inanç haline gelmesiyle mümkündür ve böyle olduktan sonradır ki onu sarsmak için, bütün başka mantıkların, başka muhakemelerin hükmü kalmaz.

M. K. Atatürk

* * *

Fikirlerin tarihi hiçbir zaman saf değildir. Her fikir, kendisiyle birlikte bilimsel, siyasal veya dini kaynaklı tartışmaları harekete geçirir.

Christian Delacampagne

* * *

Her fikir iktidara taliptir. Ne kadar naif olursa olsun, disiplinsiz olsun, bir istek olsun; bilgi değil fikirse, iktidara taliptir. Bilgi nedenselliğe dayalı veya ilişkilere bağlı olarak oluşan bir şeydir. Oysa fikir erekbilimseldir, olmayanı istemek demektir. Erekbilimsel olduğu için iktidara taliptir, çünkü kendini gerçekleştirmenin yolu iktidardır.

Metin Bobaroğlu

Bülten Künye

Yayın Adı Düşünüyorum • İmtiyaz Sahibi Şeyma Bobaroğlu Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Ekrem Genç İdare Adresi Bayar Cad Papatya Apt. 22/11 Erenköy İstanbul 0212 382 81 73 Basım Yeri Küçük Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti. / Maltepe Mah. Davudpaşa Cad. Emintaş Kazım Dinçol San. Sit. No:81/170 Zeytinburnu İstanbul Türkiye Tel.: 0212 565 24 68 Yayın Süresi Aylık • Dili Türkçe • Türü İlmi, Fenni, Edebi • Alanı Yerel

Yazı İşleri Kurulu

Ayşe Doğu, Deniz Tipigil, Ekrem Genç, Elif Ersoy, İzzet Erş, Sadık Acar, Selin Erş, Sevgi Genç E-posta bulten@anadoluydinlanma.org • Web www.anadoluydinlanma.org

“İnsan Üç Kez Doğar!” Üzerine...

Emre Cömert

Toplumu oluşturanlar hiç kuşkusuz, onun içinde yaşayan insanlardır. İnsanlar bir toplumun içine doğarlar, hayatlarını o noktadan başlayarak çizerler.

Doğduğunda kendini bir toplum içerisinde bulan insana gelirsek, değerlendirilmesi gereken başka şeyler ortaya çıkar. Bunlardan birisi bireyin doğduğu kültürdür. Birey kendini aslında toplumun içinde bulmakla kalmaz, aynı zamanda belirli bir kültürün içine doğmuş olarak bulur. Bu insan, kendi iradesi dışında kendini o kültürün içine doğmuş olarak bulacaktır. Doğduğu aile onun ilk kültürü olacaktır. Kültürün içinde olan insan, o kültürün getirdiği alışkanlıkları edinecektir. Davranışlarıyla, tavırlarıyla kendi başına adeta kendi kültürünün simgesi haline gelecektir. Artık o bireye bakıldığında ait olduğu kültür anlaşılabilir.

Bireyin o kültür içerisinde büyüme sürecinde, o kültürün alışkanlıklarını kazandıktan sonra zihinsel işlevlere gerek kalmayacaktır. Yani kişi alışkanlıklarını yerine getirirken zihinsel uğraş gerektirmez. Böylece kendi kültür ortamında hayata karşı zihnini yoracak ilişkilerden, bağlantılardan uzak duracağı için dinlenir. Bu ona rahatlık sağlayacaktır. Zihnini ve bedenini aktif hale getirecek ilişkiler en alt seviyeye inecektir. Ancak kişi kendi kültür ortamından uzaklaşıp, farklı kültürlerin arasına katıldığında zihin devreye girecektir. Zihin; kendisiyle (kültürüyle), diğerini (diğer kültür) ayırt etmeye başlayacaktır. İletişim kurup anlamaya çalışmak, farklılıkları ortaya çıkarmak vb. bir dizi düşünceyi ortaya çıkaracaktır. Bu süreçte zihin yorulur. Eğer kendine uygun malzeme bulamaz, uyum yakalayamazsa hemen eve dönmek isteyecektir. Kendi evi, kendi kültürüdür.

İki örnek ile devam edecek olursak; ilk olarak yabancı dili iyi olmayan birini ele alalım. O dili yetkin bir biçimde kullanamayan biri, o dilin konuşulduğu ortamda iletişim kurma zorunluluğu duyduğunda zihinsel işlevlere başlamak zorundadır. Kendine yeni gelen, alışkanlığı olmayan dilde, taze bilgileriyle hem aldığı yeni bilgileri çevirmeye hem de kendi düşüncelerini karşı bilince ifade etmeye çalışacaktır. Bu hayli zorlu bir süreçtir ve zihin yorulacaktır. Kişi rahatlığı ancak ve ancak kendi ana diline döndüğünde tadacaktır. Çünkü yıllarca o dili konuşmuştur ve artık zihinsel aktivitelerini en alt seviyede tutacağı bir sohbet dönüşecektir o konuşma. Birey o andan itibaren rahatlayacaktır ve adeta sakin bir hale bürünecektir.

İkinci bir örnek olarak farklı kültürün içine girmiş bir kişinin alışma sürecine başladığı sofrada adabını ele alalım. Kendi kültüründen uzak, kendi sofrada alışkanlıklarından uzak bir yerde kişi etkilenebilir. Birey kendi alıştığı dışında yemek yeme adabına uygun hareket etmeye çalışacaktır. Zihin yine ayırt etmeye başlayıp, devreye girip sınırlarını bireye göstermeye “öyle değil, böyle...” demeye çalışacaktır ve bu süreç kişiyi yine yoracaktır. Birey evine döndüğünde, sofrasına oturup kendi alıştığı şekilde yemeğe başladığında yine rahatladığını hissedecektir.

Günümüzde insanlar bu tip farklı kültürel aktivitelerin, farklı kültürden olan kişilerin arasında kalabilir veya kendi istekleriyle orada bulunabilirler. Hatta ve hatta kendi kültürlerinden farklı kültürlere ayak uydurup alışkanlıklarını değiştirebilirler. İnsan zihni ve akli buna muktedirdir. Normal bir zanaatta olduğu gibi pratik ve tekrar kişi davranışlarını da alışkanlıklarını da istediği şekilde değiştirebilir. Daha sonra bunlara alışabilir. Alışkanlıklarını dönüştürebilir.

Bireyin ilk doğumu olarak “kültüre doğuş” bu şekilde anlatılabilir. Kültürün içine doğan insan, sürecinde ikinci olarak eğitimden doğacaktır.

Birey dünyaya gelişinden itibaren bir dizi eğitime tâbi tutulur. İlk eğitimini kuşkusuz ailesinden, başta anneden alarak büyüme sürecine girer. Belli bir yaşa erişiminden itibaren okullara yollar. Artık anne ve babasından başka okuldaki öğretmenlerinin vasıtasıyla da eğitime başlar. Bu eğitimler çocuk yaşta kişiyi şekillendirmeye başlar. Öğrenilen bilgiler, metodlar, görülen örnekler hep ilerisi için, topluma kazandırılacak insan için önemlidir. Bu süreçte kişi belirli bir noktadan itibaren kendini tanıyabilir. Öğrenim hayatında iyi olduğu branşları, keyif aldığı alanları, kendini zayıf bulduğu bölümleri öğreticileri, ailesi veya kendisi vasıtasıyla görebilir. Bunu gördükten sonra artık keyif aldığı ve iyi olduğu alanlara daha yoğun bir şekilde konsantre olup o yönlerini daha da geliştirebilir. Bu sayede kişi kendini tanıdıktan sonra geliştirme fırsatı da bulmuş olur. Kendi kendine birey, o alanlara odaklanması durumunda toplumuna ileride daha da yararlı olabileceği düşüncesini aşılabilir. Bu süreçte birçok tercih yapar, yol ayrımlarına gelir, seçimler yapar. Yanlışlar yapabilir, hatalar yapıp, ders alır. Sorumluluk alması gereken yerler olur, başarılar elde edebilir. Özgüven kazanır, güvenilir olur, kendini daha da geliştirir ve de dönüştürür. Artık o eğitim almamış haliyle arasında çok fark vardır. Başka bir kişi olmuştur. “Eğitimden doğmak” bu şekilde olur.

İşte bu kültür ve eğitimden doğuş süreçlerinde kişi sürekli olarak dışarıyla mücadele halindedir. Hayat bireyin karşısında keşfedilmeyi bekler. Zorunluluklar bireyin karşısına dikilmiş durmaktadır. Hayatta kalmak zorundadır. İhtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Eğitimden doğmak bu anlamda zorunludur. Çünkü birey hayatsal faaliyetlerini yerine getirmek, geçinmek, barınmak, karnını doyurmak zorundadır. İyi bir yaşam standardı, kimseye muhtaç kalmamak düşüncesiyle çalışmak zorundadır. İçinde bulunduğumuz bu sistemde kişi kendini bu zorluklara hazır durumda tutmalıdır. Bu da ancak ve ancak eğitimle olur.

Bu süreçlerde kişi sürekli kendi dışındaki şeylerle (evi, işi, arkadaşı vb.) ilişki kurar. Amacı kendini daha huzurlu kılmak, mutlu etmektir. Geçici de olsa mutluluklar yaşayabilir, keyif duyabilir, zamanını geçirebilir, kendini biraz olsun tatmin edebilir. Ancak birey iç huzura erişemeyecektir. Hayatı süresince dışarıda kurduğu bağlarla, kendisini iç huzuruna erdirebileceği köprünün direklerini yapabilir ancak. Bu bağlar ona güzel bir ortam verebilir. Örneğin iyi bir sosyal yaşam standardı, bazı maddi sıkıntılardan uzak olmak gibi. Ancak bu yollarla kişi hiçbir zaman ruhsal anlamda tatmin olamayacaktır. Enteresan olarak da bu şekilde ruhsal anlamda tatmin olmak için sürekli yeni arayışlara girecektir. Bu arayışlarda kişi ruhunu dinginleştirecek şeyler arayacaktır. İç huzuru deneyimleyenlerin anlattıklarına göre, insan kendi içine dönmedikçe böyle bir huzura asla ulaşamayacaktır. Bireyin dışarıda kuracağı her bağ onu dışarıya bağlı tutacağı için kendi içine bir türlü bağlanamayacak ve kendine dönemeyecektir. Kendi içine odaklanamayacaktır. Bu nedenle de kendi ruhunun gıdasını bulamayacak ve onu besleyemeyecektir.

Bireyin kendi içinde neye odaklanması gerektiğini bilmesi de bu sürecin bir parçasıdır. Bu süreçte deneyim sahiplerinin söylediği; bireyin kendi içinde neye bağ kuracağını ancak bir rehber yardımıyla bulabileceğidir. Bütün öğretilerin ortak olarak ulaştıracağı hâli “iç huzur” olarak özetleyecek olursak; bu öğretilerin her biri, bu yolculuğun bir rehber gerektirdiğini vurgulamaktadır. Bu rehberi bulmak yine bu yolculukta bireyin üzerine düşüyor. Rehberler çok olabilir (dışarıda); ancak içerideki rehber tek oluyor. Diğer bir deyişle, aslında insan kendi içindeki rehberiyle yola çıkmış oluyor. Dışarıdaki rehber(ler)in bu süreçte yaptığı tek şey bireyi kendi içindeki rehberiyle buluşturmak. Bu hiç kuşkusuz büyük bir hizmettir ve birey sunulur.

Hiç kuşkusuz beklendiği üzere bireyin kendi içindeki rehberini bulma süreci detaylıdır. Bu yollardan geçmiş insanların ortak görüşü, her kişinin kendi yolu olduğu ve herkesin birbirinden farklı süreci olacağıdır. Bireyin bu yolculuğa çıkmaya söz verdiği zaman artık adı “talip” olur. Talip, talep eden demektir. Kendini bilmeye, kendini öğrenmeye talip olarak yola çıkar. Kendi hakikatine uzanan yolda öğrenci olmuştur. Bu süreçte manevi yönlerin, insani değerlerin, erdemlerin kendinde açığa çıkışına tanıklık edecektir. Merakı artacak, hakikatin ilmini öğrenmeye heves edecektir. Hayal ettiği, gördüğü, deneyimlediği şeyleri gerekli olan tanımlayıcı bilgiyle bağdaştırması, içi boş dogma bilgilerden arınmasını sağlayacaktır. Böylece deneyimlediğinin bilgisine erişmiş, kendinden emin olacaktır.

Hakikat üzerine yazılan binlerce kitaptan bu ilim alınabilir ancak başka bir yol daha vardır. Bu yol hak sohbetidir. Hakikatin en yalın, en sade, en saf, dönüştürücü, taze haliyle talep eden dimağlara altın tepside sunulduğu sofralardır. Sohbet ehlinin karşısına geçtiğinde insan bulunduğu mertebeye uygun yol haritasını, duraklarını, nelerle karşılaşacağını duyabilir. Bizzat o yollardan geçmiş, manevi doyumu yaşamış kâmil kişilerden o lezzeti tadabilir. Ancak karşısında duran Kâmil şahsiyet, ona sadece

gösterebilir. Yolu yürümek yine talibe düşer. Sohbet ehliyle yolculukta karşılaşılan sıkıntılar paylaşılır. Derde derman bulunur elbet, o yüce insan sıkıntı çekilen yerde çıkış noktalarını gösterir genç yolcuya. Boğazında düğümlenen gıdanın mideye inmesini ister, can havliyle yardım diler adeta. Allah’ın bütün rahmetiyle yol gösterici talibe yardımcı olur ve önüne bir bardak suyu koyar. Bardağı eline alıp suyu içecek olan yine talibin kendisidir. İşte bu yüzden yürüdüğü kendi yoludur. Kendi sorumludur.

Bu uzun süreçte kişi kendini dönüştürmüş oluyor. Kendiliğini, karakterini, kimliğini oluşturuyor. Bütün öğretiler bir süreçten bahsediyor ve bu süreç sonunda talip özgün bir insana dönüşüyor. İşte bu üçüncü doğumdur. Bireyin kendi kendinden doğmasıdır.

Kaynaklar:

- “Kültür ve Uygarlık Üzerine” *Metin Bobaroğlu*
- “İnsan Üç Kez Doğar” *Metin Bobaroğlu (Us Düşün Ve Ötesi)*
- “Ekin Sorunu” *Metin Bobaroğlu (Kültür Sorunu - Us Düşün Ve Ötesi)*
- “Ruh Eczanesi” *Osho*
- “Noktanın Sonsuzluğu” *Lütfi Filiz*
- “Tasavvuf Felsefesi veya Gerçek Felsefe” *Cavit Sunar*

Neden

Metin Altıok

Neden
Hep
Boş
Bir
Bardağa
Yüksünmeden
Boyun eğer
Sürahi?

Yeruşalim

İzzet Ers

*Ne mutlu barışı sağlayanlara!
Çünkü onlara Tanrı oğulları denecek. [1]*

İşte, sana bir oğul doğacak, o barış adamı olacak; ve ona etrafındaki tüm düşmanlarından rahat vereceğim; onun adı Süleyman olacak ve onun günlerinde İsrail'e selâmet ve sükûn vereceğim.[2]

Yeruşalim zahiri haritaların göstermediği, Allah’ın mübarek kıldığı toprağın adıdır. Onu kutsal yapan ne bir kavim ne de tarih kitaplarıdır. Yeruşalim, isminin mânâsı ile mukaddestir. Ve bu mânâ ile kutsanmıştır toprak; mübarek kılınmış ve onda tüm başlar, gönüller secdeye eğilmiştir. Yeruşalim, Kral Süleyman’ın hüküm sürdüğü topraklardır. Yeruşalim Süleyman’ın krallığıdır; nihayet Yeruşalim Süleyman’dır.

Yeruşalim, *çifte barış* anlamına gelir. Kendi ile *barışıklığın* ve öteki ile *dostluğun* zaferidir. Kendi ile bu barışıklık iç evinde sakin olmaktır, nefsi ile uzlaşabilmek; çekişmeyi bir kenara bırakıp dingin ve

huzurlu olabilmektir. Yeruşalim’in yüce mabedinde eli kanlı olmak men edilmiştir talibe. Eli kanlı olan mabedi kana bürür ihtiraslarıyla. Mabedin girişine konulan taharet suyu bunun içindir. Mabede elinde kanla, kalbinde şer ve öfkeyle giren, girdiğinde mabedi orada bulamaz. Mabet bir anda kaybolur. Kalp kızgınlıkla attığında, burun öfkeyle soluduğunda mabet kendini gizler. Zira Yeruşalim’in sıradan bir toprak olmaması gibi, mabedi de taş duvarlar değil, ama gönüldür.

İçteki sükûneti, zahir âlemden ayrı tutanlar Yeruşalim’in temiz topraklarına girmeyi başaramazlar. Meditasyonlar, yoga ve ibadetler, tecritler, inzivalar kendini kapamaktır dış âleme, ancak kişinin dünyası dışarıda değildir asla. Kapılarını kaparken evin ve gözlerini bedenini, dünya zaten içeridedir. Dünya, insanı yalnız bırakmayacağından, Yeruşalim de dünyayı terk etmeyi öğütmez. Yeruşalim insanı barışa davet eder. Barış için gelene açar kapılarını. Barış ile gelene sunar huzuru.

Yeruşalim’e giremeyenler için, o bir mekândır dünyada. Bir toprak parçası... Savaşılır, kan dökülür uğrunda. Hâlbuki kan dökülüyorsa, incitiliyor, kırılıyorsa gönüller, Yeruşalim yoktur orada.

Dağlarından bal ve süt akmaz o zaman. Kin ve nefret hüküm sürüyorsa orada, Süleyman tahtında oturmuyor demektir. Süleyman’ın kral olmadığı, hükmünün geçmediği, sözünün duyulmadığı Yeruşalim, Yeruşalim değildir. Eğer asası elinde, oturuyorsa tahtında ve terennümler ediyorsa Rabbe, Rabbine; hikmetli sözlerini dinliyorsa çocuklar ve barış için işliyorsa eller, kalpler sevinçliyse; o zaman Tanrı’nın Krallığı Yeruşalim’dedir. Süleyman o vakit kraldır ve barış egemendir.

İlahi barışın, kendi ile barışıklığın biricik yolunu bildirmiştir Süleyman; varlığıyla onur duymayı fısıldar şövalyelerine; akl-ü hikmetin yolunda yürümelerini öğütler. Hikmet, nihayetinde barış ve sevgiye erdirir insanı. Yeruşalim’in yüksek yerlerinde, şeytanın nice İsa’ya fısıldadığı o mukaddes dağda şöyle bildirir Kral Süleyman: “*Yurtta sulh, cihanda sulh*”. Cihani yurt edinenler için, Yeruşalim, o mukaddes dağı, mühr-ü Süleyman’ı evi bilen ve barışa hizmet edenler için iç ile dış bir olur. O vakit Yeruşalim Kudüs çağırılır.

Ne mutlu cihani yurt edinene, onlar huzuru miras alacaklar...

[1] İncil, Matta 5:9

[2] Tanah, I. Tarihler 22:9

izzeters80@gmail.com

HAKİKATTEN DAMLALAR

Hazırlayan: Ayla Pakkan

Bir gün New York'ta bir grup iş arkadaşı, yemek molasında dışarıya çıkarlar. Gruptakilerden biri Kızılderili'dir. Yolda yürürken Kızılderili, onca insan gürültüsü, siren sesleri, yoldaki iş makinalarının çıkardığı gürültü ve korna sesleri arasından, kulağına cırcır böceğinin sesinin geldiğini söyleyerek o böceği aramaya başlar. Arkadaşları bu kadar gürültünün arasında bu sesin duyulamayacağını, Kızılderili'ye öyle geldiğini söyleyip yollarına devam ederler.

Ama içlerinden bir tanesi, inanmasa da Kızılderili'yi yalnız bırakmamak için onunla birlikte böceği aramaya devam eder. Kızılderili yolun karşı tarafına doğru yürür, arkadaşı da onu takip eder. Binaların arasında bir tutam yeşilliğin ortasında, bir cırcır böceği bulurlar. Arkadaşı Kızılderili'ye, "Senin insanüstü güçlerin var. Bu sesi nasıl duydun?" diye sorar. Kızılderili ise bu sesi duymak için insanüstü güçlere sahip olmaya lüzum olmadığını söyleyerek arkadaşından kendisini takip etmesini ister.

Kaldırma çıkarlar, Kızılderili cebinden çıkardığı bozuk parayı kaldırma yuvarlar. Birçok insan bozuk para sesini duyunca, sesin geldiği tarafa bakarak, ceplerinden para düşürüp düşürmediklerini kontrol eder. Kızılderili arkadaşına dönerek: "Mühim olan nelere kıymet verdiğinizdir. Her şeyi ona göre duyar, görür ve hissedersin!" der.

Senin Kokun Duydu Canım

Yunus Emre

İlâhi bir aşk ver bana,
kandalığım bilmeyeyim
Yavu kılayum ben beni,
steYu ben bulmayayım

Al gider benden benliği,
doldur içime şenliği
Bu dünyada öldür beni,
varıp anda ölmeyeyim

Şöyle hayran eyle beni,
bilmeyeyim dünden günü
Daim isteyeyim seni,
ayruk nakşa kalmayayım

Senin kokun duydu canım,
terkini urdu cihanın
Hergiz belirmez mekanın,
seni kande isteyeyim

Aşkın bir od urdu cana,
üs yürürem yana yana
Ciğerim gark oldu kana,
nice zari kılmayayım

Ko ben yanayım tüteyim,
bülbül olayım öteyim
Dost bahçesinde biteyim,
açıluben solmayayım

Halim getirsem dile,
kim bana söğe, kim güle
Bari yanayım dert ile,
ben dillere gelmeyeyim

Mansurum çek dara beni,
ayan göster anda seni
Kurban kılayum bu canı,
aşka münkir olmayayım

Aştır bu derdin dermanı,
aşk yolunda verem canı
Yunus Emre eydür bunu,
bir dem aşksız olmayayım

Bizden Haberler

Selin Erş

• Vakıf dostlarımızdan Ahmet Yazman'ın girişimiyle kurulan, Kazdağları Edremit'teki Hızır Kamp, Temmuz ayı boyunca birçok etkinliğe ev sahipliği yaptı.

1-6 Temmuz

Osho Meditasyon Festivali

9-13 Temmuz

Berivan Aslan – Yoga Kampı

17-20 Temmuz

Bilgi Paylaşım Derneği

20-24 Temmuz

**Sinem Er & Şaylan Yılmaz-
Yoga Kampı**

Etkinlikler Ağustos ayında da devam edecek:

20-24 Ağustos

**Mey Elbi & Devrim Akkaya - Yoga
Kampı**

27-31 Ağustos

**Zeynep Aksoy ve David Cornwell ile
İleri Seviye Yoga İnzivası**

Etkinliklerle ilgili detaylı bilgiye info@sarikiz.org mail adresinden ve <http://>

www.hizirkamp.com/index.html
internet sitesinden ulaşabilirsiniz.

• Sporsever dostumuz Hikmet Kerim Sucu, 20 Temmuz'da gerçekleşen ve 45 ülkeden 749 sporcunun katıldığı Boğaziçi Kıtalararası Yüzme Yarışı'nda 55-60 yaş kategorisinde 1 saat 6 dakikalık skoru ile 23. oldu. Kendisini tebrik ederiz.

• Anadolu Aydınlanma Vakfı üyelerinden sevgili Birsen Çelik'in annesi, Gürsel Çelik'in kayınvalidesi, Zeynep ve İhsan Seymen'in anneanneleri 28 Haziran 2014 tarihinde vefat etmiştir. Tüm ailesine başsağlığı dileriz.

• Vakıf dostlarımızdan sevgili Ayşe Batur'un babası Cemal Batur 17 Temmuz 2014 tarihinde vefat etmiştir. Tüm aileye başsağlığı dileriz.

Çankaya

Falih Rifki Atay

Yayınevi: Pozitif Yayıncılık
712 sayfa

“Haber vereyim ki Atatürk ne yaptığını, nasıl yapacağını, kimlere ne yaptıracağını, kimleri nerede nasıl kullanacağını bilen pek hesaplı bir adamdı. Yapmış oldukları üzerinde istediğiniz tenkidlerde bulunabilirsiniz. Fakat kendi varmak istediğine ulaşmaktan başka bir şey düşünmeyen, dostluklarının, yakınlıklarının, sözde sırdaşlıklarının üstünde bilhassa ‘kendi kendine vefalı’ bir lider olduğu su götürmez bir gerçektir.”

Falih Rifki Atay

Kurduğu Cumhuriyet’le adını tarihin şanlı sayfalarına yazdıran, Türk’ün ne olduğunu dünyaya gösteren, olağanüstü şartlarda ortaya çıkmış sıra dışı bir liderdi Atatürk. O, işgal edilmemiş yeri, zapt edilmemiş toprağı kalmayan bir milletin küllerinden doğmasına önderlik etti.

Büyük başarılarla imza atmış Atatürk hakkında birçok kitap ve makale yazıldı. Atatürk hakkındaki her şey etraflıca tartışıldı, hâlâ tartışılıyor. Bu yazıların birçoğu ancak Atatürk öldükten sonra

yazıldığı için, onu tanıyanların ilk elden verdiği bilgilerin kıymet-i harbiyesi daha önemlidir.

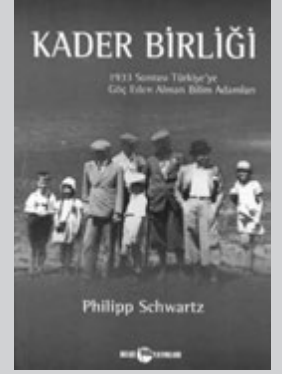
Falih Rifki Atay 1923’den 1938’e kadar Atatürk’ün yanında bulunmuş, onun yaşadıklarını bizzat kendisinden dinlemiş ve hatta birçoğuna şahit olmuş devrin önemli gazetecilerindendir. Çankaya Atatürk’ü doğumundan okul yıllarına, savaştığı cephelerden yaptığı inkılaplara, tartışma sofralarından insani yönlerine kadar her detayı anekdotlara yer vererek anlatan muazzam bir çalışma.

Kader Birliği

Philipp Schwartz

Yayınevi: Belge Yayınları
100 sayfa

1933 sonrasında Nazi Almanyası’ndan kovulan Alman bilim adamları sayesinde, genç Cumhuriyet’in üniversite reformunu gerçekleştirmesi mümkün oldu. Geçersiz pasaportlarına karşın onlara kucak açıldı. Öte yandan tiyatro ve müzik alanında da kurumsallaşma mümkün oldu. Almanya’daki felâket, yeni Cumhuriyet’e tam da aradığı fırsatı sunmuştu. Wiedmann’ın deyişi ile “İstanbul Üniversitesi kısa zamanda en büyük ve en iyi Alman Üniversitesi” haline geldi.

Euripides’in “Bakkhalar” (Βάκχαι)’ı Üzerine Celâl Eldeniz

Euripides’in “Bakkhalar” adlı oyunu Yunan Tragedyası’na dair bir örnek teşkil etmektedir. Tragedyada, kısaca Yunanca “sofrosünye” olarak tabir edilen ve özdenetim, denge ve ölçülülük anlamlarına gelen kavram ile esrliklik ve coşkuyla bütünleşen “mania” kavramının çelişki ve mücadelesini görürüz. Eser, Thebai kralı Pentheus’un, kuzeni Dionysos’un tanrılığını kabul etmemesi ve Dionysian kültü karşı olması nedeniyle, Dionysos’un cezasında ne yaptığının farkında olmayan, birer mainad haline gelmiş Kadmos kızları (Pentheus’un annesi Agaue, teyzeleri) ve Bakkhalar tarafından öldürülmesini konu alır. Söz konusu mite ilkin Homeros’un eserinde rastlarız³. Euripides bu miti bir tragedyaya haline getirip sahnelemek amacıyla

kaleme almıştır. Ancak ömrü buna vefa etmez. Ölümünden bir sene sonra oğlu Euripides babasının oyununu onun ömrünün son zamanlarında ayrı kaldığı Atina’da, iki senede bir (yılaşırı, bienal) yapılan Dionysia şehir şenliklerinde sahneye koyar. Eser burada birincilik ödülünü alır. Aradan geçen birkaç yüzyılı atlarsak, eserin ortaçağda sessizliğe gömüldüğünü, hatta modern zamanlara kadar rafa kaldırıldığını, üzerine pek söz söylenmediğini, söylense bile eserin başarısının aleyhinde konuşulduğunu görürüz- ta ki 1842 yılına kadar. Bu yılda Patin’in “Tragiques

Grecs” adlı Bakkhalar’ı da içeren üç ciltlik eseri yayımlanır. Gözler tekrar Bakkhalar’a çevrilmiştir. Çünkü bu dönemde gündemde oyunda da sıkça altı çizilen rasyonalizasyon kavramı vardır⁴. Bir inanca ait kültür ve rasyonalizasyon bu tragedyada yan yanadır. Patin, Euripides’i öncekilerden farklı olarak iki açıdan ele alır: Şair Euripides ve Filozof Euripides. Sözgelimi; eserin (200) numaralı satırında bu ayrımı net bir şekilde görmek mümkündür. Burada kâhin Teiresias⁵ tanrıların sorgulanamazlığı üstüne konuşurken atalardan kalan törelerden bahseder⁶. Oysa kurulan şehir yenidir. Kuran kişi de Teiresias’ın yanı başında oturan Kral Kadmos’tur. Burada Euripides’in kendini ele verdiği ve sorgulamalarını Teiresias’ın ağzından oyunda ilk kez sahneye taşıdığı düşünülür. Euripides’in

oyunu yazmasındaki amaçla ilgili olarak ise literatürde üç koldan tartışmalar süregelmiştir⁷: Birincisi; “Euripides kuşkucuydu; eserinde tanrıları zayıflıklarıyla ortaya koyup tanrısallığı sorguladı.” İkincisi; “Euripides kuşkucuydu; ömrünün sonunda bir çeşit ‘ölüm döşeği pişmanlığı’ içinde bu eseri yazdı. İnançsızlığın bir işe yaramadığını anlayıp caydı ve inançlı oldu.” Üçüncüsü ise; “Euripides bir görüşe bağlı değildi, sorgulayıcıydı ancak olumlu bir sorgulayıcılığı vardı. Eserinden gâyesi diğer insanların da kör inançlarını sorgulayıp dinin gereklerini gerçek şekliyle öğrenmeleriydi. Böylece vatandaşlarının inançlarını batıl ve mantıkdışı öğelerden tenzih etmek istedi.” Son görüşe istinaden; coşkulu bir anlatıma sahip Bakkhalar’da şair Euripides’in filozof Euripides’i yendiğini düşünebiliriz.

Bakkhalar’ı düşünsel-tarihsel bağlamına oturtup incelediğimizde (tevil ettiğimizde) oyunu anlamlandırmanın mümkün olur: M.Ö. 900/800 – M.Ö. 480 yılları arasındaki dönem Arkaik Yunan Dönemi olarak anılır. Bu dönemde Hesiodos, Homeros, Yedi Bilge ve Pythagoras yaşamıştır. M.Ö. 480 yılında Thermopiller’in Xerxes tarafından alınması ile Yunanistan Persler tarafından işgal altına alınmış olur. Bundan sonra M.Ö. 323 yılında Büyük İskender’in ölümüne kadar sürecek olan Klasik Dönem başlar. Sokrates, Platon ve Aristoteles bu dönemde yaşamıştır. Euripides de Klasik Dönem’in tragedya yazarlarındandır. Klasik dönemdeki olaylara kronolojik olarak bir göz atalım: M.Ö. 476 yılında Makedonya

Kralı Alexander Philhellenos Olimpiya'daki komiteye yanaşıp komite üyelerine, ülkece Olimpiad oyunlarına katılmak istediklerini söylemiş; ancak Yunan olmadığı için buna izin alamamıştı. Bunu takiben bir pazarlık yapılmış Makedonların Argos'lu Heraklidlerin soyundan geldikleri üzerinde mutabık olunmuş ve böylece oyunlara katılabilmişlerdi. Ancak bu durum yine de Yunanlıların Makedonyalılara karşı olan küçümseyici ve dışlayıcı tavrını değiştirememişti. Yunanlılar kendileri dışındaki Makedonları, Dorları ve Persleri aralarına almakta oldukça muhafazakâr davranıyorlardı. M.Ö. 451 yılında vatandaşlığın sınırlarını katı bir şekilde çizen bir yasa çıktı. Buna göre bir kişinin Yunan vatandaşı sayılabilmesi için hem anne hem babasının Yunan vatandaşı olması gerekmektedir. Dahası Yunan vatandaşı olmayan bir kimse ülkede gayrimenkul sahibi olamamaktaydı, bir yer kiralamak içinse Halk Senatosu'nun özel izni gerekmektedir. Bu durumdan 4760 kişi mağdur duruma düştü. Atina'da bir "yabancı olmak" oldukça zor bir durum haline geldi. M.Ö. 431 yılında Spartalılara karşı verilecek olan Peloponez Savaşları patlak verdi. Bu savaşlar, arada geçici anlaşmalar yapılmış olsa da M.Ö. 404 yılına kadar devam edecekti. M.Ö. 430 yılında eğitimsiz ve ticaretten zengin olmuş kişiler yönetimde söz sahibi olmaya başladılar. Ağzı iyi laf yapan ama uzun vadeli ve ilkeye bağlı düşünemeyen demagogların sayısı arttı. 429 yılında Perikles'in de ölümünden sonra yönetim iyice bozulmaya başladı ve -tıpkı Platon'un Devlet'inde bahsettiği gibi- demagoglar darbeyle M.Ö. 411 ve M.Ö. 404 olmak üzere iki kere ülkeye oligarşiyi getirdiler. M.Ö. 430 yıllarına dönecek olursak bu yıllarda ülkeye farklı kültürlerin gelmeye başladığını da görürüz. Adetâ siyasî çöküş bir inanç açlığı oluşturmuştu: Asklepius Kültü, Trakyalı Tanrı Bendis'in Kültü, Mısırlı Tanrı Ammon'un Kültü, Dionysos'la özdeşleştirilen ve merkezi Frigya ve Lidya olan Sabazius Kültü gibi. M.Ö. 410 yılında -daha sonra Euripides'e sarayının kapılarını açacak olan- Arkhelaos⁸, Pydna'daki durumu kontrol altına almalarında Atinalılara yardım etti ve M.Ö. 407/6 yılında Atina Senatosu tarafından Fahri Konsolosluk unvanına layık görüldü. M.Ö. 409 yılında Atinalılar Lidya'da Pers satrap Tissaphernes'le mücadele etmekteydi ve M.Ö. 408'de onu yenmeyi başardılar. Bu süreçte Alkibiades'in satrapla uzun uzun pazarlık yaptığını Thucydides'ten okuyoruz. Ancak M.Ö. 406'da iki deniz savaşı oldu. Notium'da Spartalılar Atinalıları, ondan sonra da Atinalılar Arginusae'de Spartalıları yendi. Ancak hava muhalefeti nedeniyle kurtulan askerler denizden toplanamıdı. İşte bu Alkibiades'in kariyerinin sonu demektir. Bu arada M.Ö. 408'de Euripides Makedonya'ya taşındı. Atinalılar tarafından kabul görmeyen Makedonyalılar kültür ve spor alanında kamplaşmaya çalışıyorlar ve kültürlü, yetenekli insanları ülkelerine davet

ediyorlardı. M.Ö. 407/6'da Euripides vefat etti. M.Ö. 405'te de Bakkhalar 93. Olimpiadlarda Atina'da sahnelendi. 399 yılında Arkhelaos bir suikaste kurban gitti. Yine aynı yıllarda (M.Ö. 399/8) Sokrates'in mahkemesi görülüyordu. Sokrates'in başını derde sokan durumlardan biri de Aristophanes'in M.Ö. 411 yılında yazdığı "Bulutlar" adlı oyununda Sokrates'in adını bulutları tanrı olarak gören karakter için kullanmasıydı. Bu bir çeşit gönderme olarak düşünüldü. Tiyatronun gücü ters tepmişti. (Platon'un Apologos'unda (19 b-c) Sokrates'in bu konuya değindiğini görürüz.) (Son bir not olarak: Tüm bunların yanında ülkede bir de veba salgını baş göstermişti.)

Bu tarihsel bağlamdaki birçok temayı oyunda görmek mümkündür: Yabancı olmak, ülkeye geri dönüş yapmak, kabul görmemek, iftiranın def edilmeye çalışılması, yeni kültürlere kapılmak, sürgün gitmek, yargılanmak, tanrılara karşı gelmek, genç ("neanias") ve deneyimsiz yöneticilerin başta olması (Pentheus gibi), muhafazakârların bu yöneticilere olan eleştirel tutumu, baskıcı yöneticiler, demagoglar, kadınların baskı altında olması, kadın gücünden çekinen bir erkek kitle, dağlarda o dönemlerde hâlâ devam eden orgialar, Lidya'nın asyatik ve egzotik olması gibi.

Arkaik Dönem'de, Yunan'da iki görüş açığa çıktı -sonraki terminolojiyi kullanacak olursak: Töz ve Form. Bu iki fikir Yunanistan'ın etrafındaki iki manyetik levha gibi iki bölgeye yerleşmişti. Sırasıyla; İyonya ve İtalya. Evvelâ İyonya'da Thales, Anaksimandros ve Anaksimenes'i; daha sonra İtalya'da Kroton şehrinde yaşamış olan Pythagoras'ın adlarını zikretmeliyiz. Bu iki levhanın arasındaki düşünsel alan merkez taşı, Omphalos, ile işaretlenmiş olan ve dünyanın merkezi sayılan Delphoi Tapınağı'nda adetâ temerküz ettirildi ve Pythia Diotima tarafından Sokrates'in ağzına logos olarak çalındı. Sokrates'e gelmeden önce töz ve form düşüncesine

bağlı olarak yine iki fikrin oluşturduğu bir gerilim daha oluşmuştu: Bir uçta, Efes'te, her şeyin özünde değişim olduğunu savunan Herakleitos'un fikirleri ve diğer uçta yine İtalya'da, Elea'da değişimin mümkün olmadığını savunan Parmenides'in görüşleri. Bunun sonucunda da "çokçular" (pluralistler) olarak anılan filozoflar açıklamalarıyla ortaya çıktılar: Dört madde kuramıyla tanınan Empedokles, "nous" kavramını ortaya atan Anaksagoras ve ilk neden yerine atomik fikri benimseyen -Pythagoras'ın oğlu Telojes'in öğrencisi- Demokritos.

Bu savları uygulamak mümkün olamadığından, deney olmadığından, Yunanlı halkın gözünde fizikçiler başarısız göründüler. Hayatta kalıcı olan bir şeyin olmadığı hissi, kuşkuculuk ve sorgulama yaygın bir hal aldı. Doğa filozoflarına olan güven sarsıldı. Bu durumda pratik felsefe ön plana çıktı. Ekonomik çöküşün olduğu her yerde olduğu gibi doğadan ahlakçılığa bir dönüş vardı. İnsanların bu zor siyasî ve ekonomik koşullar altında birbirlerine güvenmeleri de gerekiyordu. Bu nedenle ilişkiler ön plandaydı. Sokates'in diyaloglarındaki samimiyeti ve günlük dili bu şekilde ele almak gerekir. Bu dönemde de Yunanistan'da iki fikir açığa çıktı: Kendini Tanıma ve Başkasını Tanıma. İşte ilki Sokrates'in Delphoi mabedinden insanlara taşıdığı logostu: "Gnothi Seauton". Sofistler ise başkalarını tanımak ve böylece onları yönetebilmek için gerekli bilgileri para karşılığında diğer insanlara satıyorlardı. Bir çeşit danışmanlık yapıyorlardı. Birçok konuda bilgi sahibi olduklarını göstermekten hiçbir zaman çekinmiyorlardı. İşte onlardan kendini ayırt etmeyi bilen Sokrates bu nedenle o unutulmaz sözünü söyleyecekti: "Tek bildiğim hiçbir şey bilmediğim."

Dahası, ilk neden (ilke) konusunda sokaktaki insanı tatmin etmeyen açıklamalar yasaların da kaynağını sorgulamaya götürdü. O döneme kadar yasalar tanrılara dayandırılıyordu. Bu nedenle tanrılar sorgulanmaya başlandı. Bu dönemde sofistlerin arasında Prodikos gibi ateist filozoflar da vardı. Ancak modern bakış açılarını bir kenara bırakırsak; Eski Yunan'da tanrılara karşı gelmek demek devlete karşı gelmek demektir.

Platon ise fikirleriyle; form ve tözü, doğa felsefesi ve pratik felsefeyi, kalıcı olanla değişeni bir araya getirdi. Bilindiği üzere: Platon'a göre felsefenin ana ereği, insanın mutluluğu ve yetkin yaşamının sağlanmasıydı. Yetkin bir yaşam, ancak erdemli bir hayat sürmekle elde edilebilirdi. Erdemin temeli "bilgi", öz "idealar kavramı", gerekçesi "evrendoğum", güvencesi "ölümsüzlük", yaşamsal sığınağı "devlet"ti (Beş önemli kuramı: "Bilgi", "idealar", "ruhun ölümsüzlüğü", "evrendoğum" ve "devlet").

Aristoteles ise değişimi hypokeimenon

kavramıyla açıklamaya çalıştı. Hypokeimenon (altta duran) değişimin içinde sürekliliği olan, değişimi taşıyan şeydi.

İşte Euripides tragedyalarına olan doğumunu böyle bir fikir havuzunun içinde yaptı (Sokrates dönemini kastediyoruz). Etrafında Protagoras ve Prodikos gibi sofistler vardı. Bakkhalarda tanrısallığın eleştirel düşünceye tâbî tutulduğunu açıkça görürüz⁹. Ancak -bir yazarın belirttiği gibi¹⁰- Euripides'in eleştireliliği yıkıcı değil yapıcıydı. Bu da onun Anaksagoras'tan miras aldığı bir felsefi tutumdur. Bakkhalar'daki Dionysian yaşantıya Apollon görüşe dayalı filozofların görüşlerine karşı gelmektedir: Taklit ve kılığa bürünme ile bir "deformasyon söz konusudur, kategorilerik değildir". (Bobaroğlu, 2014) Platon'un Devlet'indeki düzene bir tehdit arz eder. (Pentheus'un tepkisini böyle ele almak da mümkündür.) "Poetik akıl, kurumsallığı dağıtır." (Bobaroğlu, 2014) Aristo'nun geçiciliği anlatan düşüncelerindeki hypokeimenon fikrine uymaz. Nitekim Dionysian yaşantıda hem-mantığı vardır, senkroniktir. Teiresias ve Kadmos'ta olduğu gibi zaman mefhumunun değişmesine neden olabilir. Senkronikliğe örnek olarak: Dionysos hem Thebaili hem de yabancıdır. Hem Bakkhalarla beraberdir hem saraydadır. Dahası oyun boyunca ambivalent (çift-değerlikli) bir yapısı vardır. En temel olarak söyleyebileceğimiz; o oyunda hem ölümlü hem ölümsüzdür. İşte bu nedenle nefis kalesini yıkmamanın, aşka düşmenin yolu, Dionysian cazibe ve sarhoşluktur. Dionysos bu şekilde Pentheus'un sarayını yıkmıştır. Sarayın yıkılmasından sonra Pentheus'ta değişim baş göstermiştir. (810. satır) Aslında saray Pentheus'un aklını, mantık örgüsünü, düzenini sembolize etmektedir. O, hesaplama-kitapla elde edilecek gibi de değildir. Bu nedenle at arabası yerine yaya yürüterek Tanrı'nın gözüne girebileceğini düşünen Teiresias (192. satır) ve onun takipçisi Kadmos -her ne kadar Tanrı'ya karşı görünen bir kusur işlememiş olsalar da- hikâyenin sonunda cezalandırılırlar¹¹.

Tragedya boyunca her bir karakterde çılgınlığın, coşkunluğun farklı bir veçhesi görünür: Oyunun ilk Epizod'unda ilk cümle Teiresias'a aittir: "Kim var kapılarda?" Sınırlar konusundaki titizlik, kapama, saklama ve bastırma paranoyaya¹² neden olmaktadır. Teiresias ve Kadmos'ta gördüğümüz delirme paranoya türünden bir delirmedir. Pentheus'ta da kısmen görülür. Sınırları korumak için adamlarını yollar. Ancak onda görülen daha çok bir "furor amoris"¹³ tir. Dionysos'un cezbeseine kapılır. Dionysos ona önce mantık yoluyla yaklaşmış, sığirtmacı tezahür ettirmiştir. (Sığirtmacı sahnede belirmeden önce Dionysos, Pentheus'a sığirtmacı dinlemesini salık verir.) Bu aslında ona verdiği son bir şanstır. Bu da işe yaramayınca tanrısallık cezbeseyle Pentheus'un ona ve gizemlerine duyduğu merak ve hayranlığı açığa çıkarmıştır. Dahası Dionysos, prologos'ta, oyunun girişinde Thebaili kadınları yerlerinden yurtlarından çıkarıp dağlara¹⁴ götüğünü,¹⁵ onları delirttiğini¹⁶ ve "orgia"¹⁷ adı verilen

kutlamalara kattığını söyler. (32 – 36. satırlar). Bu kadınlar birer mainad olurlar. Kadmos'un kızları da bu kadınlar arasındadırlar. Aslında Dionysos'a bu nedenle Liber¹⁸ denmektedir. O özgürdür ve özgürleştiricidir. O izleklerini, üzümlemlerini bağlardan toplayıp kopardığı gibi yerinden yurdundan eder. Onların yapılarını değiştirir. Şarap olma yolunda üzümlemlerin ezilmesi gibi nefsanî dirençlerinin ayaklar altında ezilmesine yol verir. Bu halde talipleri çıldırırlar, Tanrı'yla dolu olmanın coşkunluğunu yaşarlar¹⁹, Dionysos'un (Euios) adını haykırırlar: "Euhoi!" "Evohe!". Mainadlar şarabın olgunlaşmasından önceki kekrek hâli gibidirler. Tanrısallık coşkuyu (theomania), şarabı mahzende saklamak gibi, hıfzıtmayı öğrendikçe zamanla olgunlaşmış tatlanırlar ve tanrısallık muhabbetle dolarlar. Lidya'dan Frigya'dan Dionysos ile beraber Thebai'ye gelmiş Bakkhalar işte böyle ağırbaşlı kadınlardır. Oyunda sahne üzerindeki Mainadlar değil, Bakkhalar ve koro bölümlerinde ölçülü olmaktan bahsederler (395, 398, 427 ve 1002. satırlar gibi.) Bu olgunlaşmış muhabbet içindeki Bakkhalar için "Thyad" kelimesi de kullanılmaktadır. Dionysian mania kitleseldir ve artık bir kişide Akl-ı Kül'e (Apollon) yönelir ondan neşretmeye başlarsa bu yeraltından patlayan suya bir sebil yapılması gibidir ki o vakit mania mantıkeye dönüşür. Kişi mantis haline gelir. İşte mantike ve mania kelimelerinin akrabalığı bu esasa dayanmaktadır. Pekiyi ya Dionysos? Dionysos'un kendisi Aristo'nun "ilk hareket ettiricisi"²⁰ gibi sükût (sekinah) içindedir. Ancak tragedya da ona da trajik bir duygu yüklenmiştir. Yuva özlemi; yani nostalji²¹ ki melankoli ile alakalı bir kavramdır. Nostalji dışarıda ve ötede bir yuva arayışı, -antik dönemdeki mânâsıyla -melankoli ise içerde bir yuva arayışıdır.

Kaynaklar:

- Atkinson, J. (2002) Euripides Bacchae in its Historical Context
Bobaroğlu, Metin. (2014) Anadolu Aydınlanma Vakfı Seminerleri
Euripides, Bakkhalar Çeviri: Güngör Dilmen (2001)
Euripides, Bakkhalar Çeviri: Sabahattin Eyüboğlu (1944). Güngör Dilmen (2001)
Festle, John E. (1949) Critical History and Evaluation of Euripides' Bacchae
Hall, Manly. (1928: 2008) Tüm Çağların Gizli Öğretileri
Schure, Edouard. (1960: 1999) Büyük İnisyeller

Dipnotlar:

- 1 Yunanca'da Penthos: Keder.
- 2 Tanrı Dionysos'un bir ölümlü olan Semele ve bir ölümsüz olan Tanrı Zeus'un oğludur. Βρόμιος (Bromios): Gümbürtülü. Dionysos'a muhtemelen yıldırımlar arasında doğmuş olduğundan dolayı takılmış bir addir./ Dithyrambos (iki kapılı)/Bakkhos./ Iakhos./Euios."Evohe" veya "euhoi" nidası buradan kaynaklanır./Pseudanor: Sahte erkek, erkek kılığında girmiş kadın.
- 3 Homerik Hymn VI, "Ad Bacchum."
- 4 Ülkemizde ise Bakkhalar ilkin 1944 yılında Sabahattin Eyüboğlu tarafından daha sonra da Güngör Dilmen tarafından çevrilmiş, 1965 yılında İstanbul

Şehir Tiyatrolarında sahnelenmiştir.

5 Saray danışmanı kör kâhin Teiresias.

6 "Tanrı inancı tartışmaya gelmez, kuşku kaldırmaz. Yeni hiçbir sav, bize atalarımızdan kalan zamanın kendi kadar eski töreleri yıkamaz. En keskin zekâların buna gücü yetmez."

7 Eleştirmenlerin ve akademisyenlerin dikkat çektiği bir konu olarak: Oyunda Pentheus'un sarayının yıkıldığına dair tek konuşma Dionysos ve Bakkhalar arasında geçer. Belki Bakkhaların cezbeyken tahayyül ettikleri bir durumdur. Bu husus, söz konusu tartışma açısından oldukça önemlidir. Ancak Türkiye'deki ilk sahneleme dahil oyunun yerli ve yabancı birçok temsilinde buna yeterince dikkat edilmemiştir.

8 Aynı Arkhelaos Platon'un Gorgias'ında (471 a-c) mutluluğun iyiliğe bağlı olup olmadığı konusundaki tartışmada sıkı bir şekilde eleştirilmektedir. (Annesi Alketas'ın kölesi olmasına rağmen kendini tahta çıkarması..)

9 Kadmos: "Bir tanrıya hiç yakışmıyor insan zaafı." (1348. satır)

10 Festle, 1949.

11 Sanırım bu şekilde Güngör Dilmen'in çevirisine yaptığı önsözde sorduğu soru cevaplanabilecektir. "Kadmos ve Teiresias neden cezalandırıldı? Dionysos aşırıya mı gidiyor?"

12 Paranoia: para+nous: Akla karşı olan. Mitolojide paranoya tanrıların kurbanlarına bir kusur işletmek için gönderdiği bir güçtür. İmanı sınamak için bir çeşit mekr-i ilahî.

13 Bir anda aşık olmak, ilham gelmesi, epifani deneyimlemek.

14 "ὄρος": Dağ. Aynı kökten erkhesthai (yun): Gelmek, gitmek ve bu fiilin intensif biçimi olan orkheisthai: dans etmek. (ορχέομαι (orkheomai): dans etmek, tepinmek.) Bu fiil bir yer adı imlemek için -tra ekiyle birleştiğinde: ορχήστρα (orkhestra) = Latin orchestra: dans alanı, tiyatrodan koruya ayrılan yer. İlgili kelime orgia: cinsel anlamda azma, husye. Orebasia: Kendini dağlara vurma.

15 οἰστράω (oistrao): sokmak (sineğin sokması) < οἰστρός (oistros): 1. Kızma, kızışma. 2. At sineği. (lat. oestrus). Bir sürüyü rahatsız eder. Sokrates için de bu kelimenin kullanıldığını hatırlayalım. Aynı zamanda da "hayvanın kaslarını hareket ettirmesini sağlayarak kanının deveran etmesini sağlayıp ölmesini engeller." (Bobaroğlu, 2014) Bu nedenle hem bir tahrik hem bir cezalandırma anlatır. Mitolojide Ostris lo'yu şehvete sürükler ve şehveti yüzünden onu cezalandırır. Östrojen (ing. estrogen) kelimesinin köküdür. Latince ira (gazap); İtalyanca estro (ilham, sanatsal coşku), estrosamente (hayalî olarak, tahmindışı olarak), estroso (yaratıcı, yetenekli) kelimeleriyle akrabadır. Ayrıca hysteria ("rahmin hastalığı" manasında; histerik: rahme ait. < ὑστερικός (üsterikos) < ὑστέρη (üstera): rahim) kelimesiyle ilgilidir.

16 Oyunda rastladığımız başka bir temaya ait kelime grubundan: μανία (mania): delilik, çılgınlık. (lat. mania) < Menos (yunanca): Tutku, kavgada cesaret < Ön Hint-Avrupa dilinden men-: düşünmek, aklın uyarılması, öfkelenme. İlgili olduğu kelimeler: Mind (İngilizce) = Mens (Latince): Zihin; mentalité (fr): mantalite, zihniyet; Mantis (yun): Kâhin, mantike (yun): kehanet, manthanein (yun): öğrenme, bir şey için aklını kullanma, matos (yun): düşünce, irade; mnesis (yun): anma, hafıza; monere (lat): akıl vermek; Mazda (Avestan dili): Bilge; Mantra (sans): Ögüt, düşünce, maneviyat, mandhata (sans): inançlı kimse.

17 ὄργια (orgia): orji, gizli törenler. ὀργιζω (orgizo): sinirle tahrik etmek, uyarmak. ὀργιάζω (orgiazō): kutlamak. ὀργάω (orgao): 1. kabarmak, (meyve) olgunlaşmak, 2. (insan) coşmak, taşmak, taşkınlık yapmak > ὀργάσμος (orgasmos): orgazm. Organ: Kızışmış, bir iş için olgunlaşmış. Ayrıca ὄργανον (organon): organ ve ἔργον (ergon): iş, çalışma kelimeleriyle de alakalıdır.

18 "Özgür olan". Roma tanrısı. Sonradan Dionysos için kullanılan bir isim oldu. Romalılar Dionysos'u bu isimle benimsemişlerdi.

19 Enthousiasmos: İçine tanrı girmesi. İng.

Enthusiastic: Coşkulu.

20 Muharrir-ül evvel.

21 Nostalgia: Nostos (Yuva) + Algea (Acı)

“Pratyahara” – Duyu Organlarının Kontrolü

Nilgün Çevik Gürel

Öz bilinç ve gerçeklik arayışı dış dünya ile iç dünyamızı birliğe getiren yollardan geçer. Bu yollardan geçerken akıl, zihin, duyu organları gerçekliği görmemizi engelleyip bulanıklaştırır. Özellikle duyu organlarının yetileri dışsal ve içsel yanılsamalara sebep olurlar.

Kutsal metinler olan “Veda”ları yorumlayan Patanjali, *Pratyahara* ile yani duyu organlarının geri çekilip, pasif bırakılarak kontrol edilmesi ile gerçekliğe ulaşılacağından bahseder. Duyu organlarının kontrolü ile dış ve iç etkiler merkezlenir.

Pratyahara beş duyunun içsellik, pasiflik yeteneğini kapsar. Fakat bu duyu organları öz benliğine efendisi değil, hizmetlisidir.

Yanılsamalardan kurtulabilmek için dışarıdaki etkilere ve zihin düşünce akımlarına karşı tepkisiz kalabilmeyi sağlayabiliriz. Bunun için fiziksel bedenimizi rahatlatmayı denemeliyiz. Fiziksel bedenimiz rahatlırsa, zihnimiz de rahatlamaya başlar. Ve ruhsal olarak beden, dış dünyadan kopmadan içeri

doğru çekilmeye başlar, çevredeki sesler, görüntüler, beden ısısının farkındadır, fakat bunların kendini rahatsız etmesine izin vermez, duyu organları hâlâ algılar, fakat tepkisiz kalır.

Ashtanga yogayı geliştiren Pattabi Jois, Pratyahara'nın anlamını “*Nereye bakarsan bak Tanrı'yu görürsün. Zihni kontrol edebilme bu kapasiteyi sağlar, içindeki atman'ı (içindeki Tanrı'yu) gördüğün zaman, dünyaTanrı ile renklendirilir. Ne görüyorsan onunla kimliklenirsin,*” demiştir.

İnsanın gerçekliği bilmesinin temelinde kendini bilmek vardır ve bununla ilgili Yunus Emre'nin eserlerinde, insanın varlığının bir sır olduğu, bu sırrı çözmek için ise dışarıdan içeriye girilerek sonsuz evrene ulaşılacağından bahsedilir.

Pratyahara, duyu organlarını pasif hale getirerek kendi gerçekliğimizin değişmesini sağlar. Yani *gerçek* denilenin bazen duyu organlarıyla algılanan bir yanılsama olduğu bilinir.

İnsan beyni bilgileri duyu organları ile hafızaya kaydeder, göz görme, burun koklama, dil tat alma, eller dokunma, kulaklar ise duyu organlarına sahiptir. Fakat bu algılar bizi dış dünyaya yaklaştırarak iç dünyamızdan uzaklaştırmaya başlar. Oysa gerçeklik, dış ve iç birliğe gelmesiyle, içsel olarak keşfedilmesiyle olur.

Pratyahara, yoganın dışsal bölümü ile içsel bölümü arasında köprü oluşturur.

Kulaklarımız belli bir dalga boyunu duyabilir, gözlerimiz belli bir ışık

spektrumdaki renkleri görebilir, 5 duyumuz sadece tüm spektrumun küçük bir bölümünü algılanmasına izin verir. Fakat duyu organlarımızı geri çekersek, farkındalığın en yüksek boyutunu getirirerek gerçekliği değiştirebiliriz.

Ashtanga Vinyasa Yoga'da duyu organları *drişti* (odaklanma) ile çekilir. Etrafa bakmak bizi dışarı yönlendirir. Gözleri sabitlemek ise bizi içe döndürür. Nefesin sesini dinlerken kullandığımız duyu organlarımızı içe, varoluşun özüne döndürür.

Soyutlanarak içe dönmek, yani olmayı atarak, gerçekliği algılayarak keşfetmeyi sağlar.

Aynı zamanda solunum her an hazır bir meditasyon aracıdır. Kulaklarımızı ellerimizle kapatıp vücutlarımızın ve kafatasımızın içindeki genelde fark edilmeyen sesleri dinlediğimiz zaman, yüksek şuuruluk haline dönmeye başlarız.

Kulakları ellerle kapatıp gözleri de kapatıp sessiz oturarak, sessiz ve yumuşak solunumlarla içten gelen sesi pasif olarak hissederek, dikkati kolaylıkla içe döndürebiliriz.

İçe döndüğümüzde ise sessizlikte Tanrı'ya götüren bir çeşit müzik vardır.

Kaynaklar:

- Yoga Illustrated Dictionary, Harvey Day, Kay&Ward Ltd. 1971
- Dünya İnançları Sözlüğü, Orhan Hançerlioğlu, Remzi Kitabevi, Eylül 1993
- Hint Felsefesi, Heinrich Zimmer, Emre matbaacılık, İstanbul 1992
- Bhagavad Gita

nilcvk@gmail.com
www.yogaada.com